

BIA-P.2.3.1/2-27

ความมั่นคงภายใน

(ชุดลอยปทุม อันดัม ๒๗)

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลูสู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ความมั่นคงภายใน

[ชุดลอยปฐม อันคับ ๒๗]

พุทธทาสภิกขุ

อบรมข้าราชการผู้นำ ส่วนอำเภอ

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

๒๑ กันยายน ๒๕๒๑

ศรัทธาบริจาคน

ของผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๔,๘๐๐ เล่ม

๓๐ กันยายน ๒๕๒๕

ฉบับที่ระลึก ๕๐ ปี สวนโมกข์

ปัญหาเฉพะหน้า

โลกกำลัง มีปัญหา ว่าพระธรรม
สำคัญกว่า ขำน้ำ นั้นใช่ไหม
เราดีได้ เพราะศีลธรรม บำรุงใจ
โลกวิไล เลิศล้ำ เพราะธรรมพา

พวกหนึ่งว่า หิวนัก ต้องอิมก่อน
แล้วค่อยสอน ศีลธรรม กันเถิดหนา
พวกหนึ่งว่า จะอิมท้อง ธรรมต้องมา
หิวเจียนบ้า เพราะศีลธรรม ไม่คำใจ

คนส่วนน้อย สนใจ ใคร่ธรรมะ
ส่วนมากผละ หันเห เถลไถล
หาเนื้อหนัง ทั้งแก่หนุ่ม ฟุ่มเฟือยไป
โลกเลยไม่ มีพระธรรม ทำยาตา

พ. ธีรพงศ์

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละเว้นไม่ละอย่างถูกต้อง คน
 ไม่นละในเวลานั้นสักใด แม้ในยามเดือดร้อนก็ตั้งสติอยู่
 กับสติใจอย่างยั้งยืนยง. เมื่อละเว้นไม่ละอย่างถูกต้องใหม่ ย่อม
 มีวิธีใหม่ที่ต่างแห่งความหลุดพ้น สำหรับผู้ที่มีธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อหมิ่นประมาทต่อยกอื่น มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเห็นต่อม
 าศที่สูงกว่ากัน มากมายสักเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้จักวิธีในสุข เมื่อรู้จักว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธพัวพัน
 ต่อหน้าที่ทำให้รู้จักวิธีในสุข. ไม่นอบความทุกข์อันเป็นภยา
 คือ สบเวทนา ทนเมื่อหนัก คือ ตม หู ลมก ล้น ทย ภาละ
 ฤทธิที่ตนเป็นทาสของเวทนาเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรมะ ย่อมได้ในเรารู้จักวิธีที่ถูกต้องอย่างถูกต้อง รู้จักวิธี
 ใฝ่ดีอันมีสติ และวิธีอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 หน้าที่ของตนได้ ก็ประพฤตดีหรือเสีย มีกรรมหลาย อย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขส่วนบุคคล และ สันติสุข
ของส่วนรวม โดยส่วนเดียว, มีสังขารที่ถูกต้องทั้งนี้ขึ้นแก่
 ใจ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และนกยูงนกยูงที่ขี้บ่น, มีวิธี
 อดทนในใจ หรือหนักแน่นในใจ แม้แต่หมอยาเสีย. นี้
 ก็เรียกว่า ภาว, วิชา, หรือ ขอบเขตของชาติ ย่อมมีวิธี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ชาติใหม่มาว่า ๔๖๓ มีวิธี
 หนีทุกข์ทุกชนิดนี้, มีแต่ สวรรค์ หนีแต่หนีหนีหนี
 ในประพฤตธรรม มีแต่หนีหนีหนีหนี.

อบรมข้าราชการผู้นำ ส่วนอำเภอ

จ.ว. สุราษฎร์ธานี

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกข์

อาทิตย์ ๒๑ กันยายน ๒๕๒๑

ความมั่นคงภายใน.

ท่านทั้งหลาย ผู้มีหน้าที่การงานเกี่ยวกับความมั่นคงภายใน
ของประเทศ,

อาตมามีความยินดี ที่ได้มีโอกาสพบกันที่นี้ในวันนี้,
และอาตมาได้รับคำขอร้อง ให้ช่วยกล่าวอะไร ที่เป็นประโยชน์
แก่เรื่อง^{นี้} ก็ด้วยความยินดีอีกเหมือนกัน เพราะเห็นว่าเป็น
หน้าที่ ที่เราต้องทำกันอยู่ทุกคน ; แม้ **ภิกษุในพระพุทธ-**
ศาสนา ก็มีหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสงบในภายใน, และ
ความหมายของคำว่า “ภายใน” ก็จะยิ่งไปกว่าความหมายตาม
ธรรมดา.

ความมั่นคงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ท่านก็
ต้องศึกษาเอาเองว่า มีเหตุปัจจัยอะไรบ้าง นับตั้งแต่ความ
มั่นคงทางการทหาร ทางการปกครอง ทางการเศรษฐกิจ
ทางการพัฒนา ทางการศึกษาอบรม อะไรก็ตาม. แต่อาตมา
เห็นว่า ความรู้เรื่องความมั่นคงเหล่านั้น ท่านทั้งหลายทราบ
กันอยู่แล้ว, และมีการอบรมกันอยู่อย่างเต็มที่แล้ว. อาตมา
ไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องเหล่านั้น ขึ้นเอามาพูด มันก็จะยิ่งไป
กว่าที่เขาเรียกว่า “เอามะพร้าวห้าวมาขายสวน”.

๒ ความมั่นคงภายในจิตใจเป็นรากฐาน ๒ ของความมั่นคง.

อาตมาจะพูดในเรื่องที่ตัวเองถนัด หรือเคยรู้สึก
ก็คือเรื่อง ความมั่นคงในภายใน ที่เป็นพื้นฐานของความ
มั่นคงทั้งหมด คือความมั่นคงในภายในแห่งจิตใจของมนุษย์.
ถ้าเรียกให้ตรงลงไปก็คือ ความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์
ถ้าเรามีความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์ มันก็เป็นอันว่า จะ
มีความมั่นคงทุกอย่างได้.

เดี๋ยวนี้^๕ ความล้มเหลวทุกอย่าง ก็เกิดมาจากการที่
ขาดความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์; เป็นกันแต่เพียงคน
สักว่าเกิดมาก็เป็นคน ไม่มีคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์
ก็เรียกว่าขาดความมั่นคง แห่งความเป็นมนุษย์ เรื่องมัน
ก็รวนเร.

ความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์ จะเป็นราก
ฐานของความมั่นคงทุกอย่าง ก็ว่ามันอยู่ต่ำสุด. เหมือน
อย่างเดี๋ยวนี้^๕ อาตมาอยากจะขอบอกเล่า เรื่องการนั่งกันอย่างนี้
เพื่อให้เกิดความรู้สึกกันขึ้นมาได้เอง ว่านั่งบนเก้าอี้ ที่นั่ง
กันอยู่นั้น มันยังมีความมั่นคงน้อยกว่านั่งบนก้อนหิน. นั่ง
บนก้อนหินนั้นยังมีความมั่นคงมากกว่านั่งบนเก้าอี้. แล้วถ้า
นั่งกลางทราย ยังมีความมั่นคงมากกว่านั่งบนก้อนหินเสียอีก;
ไม่เชื่อก็ลองดู; ถึงไม่ต้องลองก็รู้สึกได้ว่า ถ้าเรานั่งลงบน
ทรายนี้ ยังมีความมั่นคงมากกว่านั่งบนก้อนหิน จึงถือว่า
แผ่นดินเป็นรากฐานแห่งความมั่นคง.

แล้วก็เผชิญตรงกันกับเรื่องราวที่เรายึดถืออยู่เป็น
อุดมคติ ว่าพระพุทธเจ้าประสูติกลางพื้นดิน, พระพุทธเจ้า
นั้นตรัสรู้กลางพื้นดิน. ไปศึกษาพุทธประวัติดู ท่านนั่ง

ตรัสรู้กลางคืน โคนต้นไม้ ริมตลิ่งแห่งหนึ่ง, และเมื่อถึง
 คราวปรีนิพพานท่านก็ปรีนิพพานกลางคืน, กิจกรรมโดย
 ทั่วไปที่สั่งสอนภิกษุ ก็กระทำกันกลางคืน, กฎีของท่านก็
 พ้นคืน ไม่เชื่อไปตู่ก็ได้.

นี่เรียกได้ว่า มีชีวิตกลางคืน กลางพินคืน มันจะ
 มั่นคงสักเท่าไร ? จะเรียกว่าเป็นการบังเอิญเป็น ก็ตามใจ
 ก็ได้เหมือนกัน ; แต่ผลที่ปรากฏอยู่ว่า ถ้าพูดอย่างธรรมดา
 สามัญ ท่านเกิดกลางคืน ตายกลางคืน ตรัสรู้กลางคืน
 อะไร ๆ ก็ล้วนแต่กลางคืน เพราะว่า แผ่นดินเป็นพื้นฐาน
อันมั่นคง.

หรือมองกันให้ลึกกว่านั้น ก็ว่ามันเป็นไปตามธรรม
 ชาติ; เมื่อใกล้ขีดธรรมชาติเท่าไร มันก็ยิ่งมีความมั่นคง
 เท่านั้น.

พระพุทธเจ้าประสูติใต้ต้นไม้, ตรัสรู้ใต้ต้นไม้,
 นิพพานใต้ต้นไม้, โดยทั่วไปก็อยู่กันใต้ต้นไม้, สอนกันได้
 ใต้ต้นไม้. ต้นไม้เป็นของโปรดปรานของพระพุทธเจ้า; แล้ว
 มนุษย์ก็ช่วยกันทำลายต้นไม้เสียหมด ก็คือทำลายของโปรด
 ปรานของพระพุทธเจ้า มันเดินกันคนละทางอย่างนี้.

คนส่วนมากชอบไปอยู่บนวิมาน ทำบุญแล้วจะได้
 วิมาน จะได้ออยู่บนวิมาน. แต่ว่าพระพุทธเจ้านั้นประสูติ
 กลางดิน ตรัสรู้กลางดิน นิพพานกลางดิน อยู่แต่กลางดิน;
 มันเดินสวนทางกันเสียหมดอย่างนี้ คล้าย ๆ กับว่า มันทำผิด
 หลักของธรรมชาติ; ดังนั้นจึงไม่ได้รับผลอย่างเดียวกัน.
 คนที่เดินตามกฎของธรรมชาติ กับสวนทางกับธรรมชาติมัน
 จะเหมือนกันไม่ได้. ผลที่เกิดขึ้นมันก็ต้องผิดกันโดยตรง
 กันข้าม.

๖ ธรรมให้ความมั่นคงที่สุดแก่ความเป็นมนุษย์.

ที่อาตมาอยากจะพูดถึง ก็คือสิ่งที่เรียกว่า "ธรรม"
 ในภาษาไทย หรือเรียกว่า *ธรรม* ในภาษาบาลี, เรียกว่า ธรรม
 เฉย ๆ ในภาษาไทย ก็ขอให้เข้าใจว่า เป็นคำเดียวกับคำว่า *ธรรม*
 ในภาษาบาลี สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทำความมั่นคงที่สุด แก่ความ
 เป็นมนุษย์ในชั้นพื้นฐาน.

พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระธรรม แล้วก็มีหลักของพระ-
 ธรรมในการสร้างความรอดพ้น ความหลุดพ้น; เราก็มึ

ธรรมนี้แหละเป็นเครื่องทำความมั่นคง แก่ความเป็นมนุษย์
ของเรา.

โดยตัวหนังสือ เรียกว่า โดยพยัญชนะ คำว่า “ธรรม”
นั้นมันมีรากศัพท์มาจากคำว่า *ธ* คือ *ทรง* หรือ *ดำรง* หรือ
มั่นคง มัน *ทรงตัวมันเองอยู่ได้* จึงได้เรียกว่าธรรม. ฉะนั้น
เรามีธรรมเป็นเครื่องยึดถือ มันก็สามารถที่จะทรงหรือดำรง
ตัวอยู่ได้ ตามความหมายของคำว่าธรรม. นี้เราจึงควรจะ
ทราบความหมายของคำว่าธรรม จนเอามาใช้เป็นประโยชน์
ได้, คำว่า “ธรรม” โดยรายละเอียด ขอได้โปรดช่วยจำ
ไว้ด้วย มัน จะเป็นประโยชน์อย่างมากในอนาคต.

คำว่า *ธรรม* ในภาษาไทย หรือ *ธมม* ในภาษาบาลีนั้น
ใน ความหมายที่ ๑ หมายถึง รูปธรรม นามธรรมทั้งหมด
ไม่ยกเว้นอะไร, หรือสิ่งที่ไม่ใช่รูปธรรมนามธรรม แต่ก็เป็น
ธรรมชาติด้วย ก็รวมอยู่ในคำว่าธรรม นี้ความหมายที่ ๑.
หมายถึง ธรรมชาติทุกสิ่ง.

ธรรมในความหมายที่ ๒ หมายถึงกฎ, ทัวกฎ
ของธรรมชาติ ที่มีอยู่ในธรรมชาตินั้น ๆ ก็มัน เป็นสัจจะ
อย่างหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นตัวกฎ ควบคุมธรรมชาตินั้น ๆ อยู่ เรา

ก็ต้องรู้สัจจะเหล่านี้ หรือ กฎของธรรมชาติ เหล่านี้ ;
 เราจึงใช้ธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ ได้ทั้งทางวัตถุ ทางโลก
 และทางธรรม เพราะรู้เรื่องกฎของธรรมชาติ เขาจึงเอา
 ธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แม้เรื่องโลกๆ ก็ได้.

ธรรมในความหมายที่ ๓. หมายถึง หน้าที่
 ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของ
 ธรรมชาติ. นี่คือน้ำที่อันสำคัญตามกฎของธรรมชาติ ;
 แม้ที่สุดแต่สิ่งที่เรียกว่า การรักษาความสงบภายใน นั้นมันก็เป็น
 ธรรมในความหมายที่ ๓ นี้, ก็เป็นการทำหน้าที่ให้
 ถูกตรงตามกฎของธรรมชาติ เพื่ออยู่กันอย่างสงบ. ถ้าไม่มี
 การทำหน้าที่มันก็ไม่มีความสงบ.

คำว่า “หน้าที่ๆ” นี้เป็นคำสำคัญ เป็นความหมาย
 ของคำว่าธรรม; จะเป็นสัตว์ไตร่จัน หรือจะเป็นมนุษย์
 ก็ต้องทำหน้าที่; แม้แต่ต้นไม้ มันมีชีวิตอย่างต้นไม้ มัน
 ก็ต้องทำหน้าที่ ไม่อย่างนั้นมันไม่รอดอยู่ได้ แล้วมันไม่เป็น
 ไปตามที่ต้องการ มันก็ต้องทำให้เป็นไปตามที่ควรจะต้องการ.
 ฉะนั้น ธรรมในความหมายนี้ มีความสำคัญที่สุดเกี่ยวข้องกับ
 มนุษย์อยู่อย่างจำเป็น คือมนุษย์ต้องทำหน้าที่.

ที่^๕ ธรรมในความหมายที่ ๔ คือผลที่จะได้รับจากการทำหน้าที่ จะเป็นวัตถุ เงินทอง ข้าวของ ความสุข มรรค ผล นิพพาน อะไรก็ตาม เรียกว่าผลที่เกิดมาจากการทำหน้าที่ นี้ก็เรียกว่า ธรรม.

เราต้องอาศัยหลักแห่ง ธรรม ๔ ความหมาย^๕ เป็นเครื่องประกอบกัน ในการทำหน้าที่ ที่เป็นหน้าที่ของมนุษย์ : จะต้องรู้เรื่องของธรรมชาติ, รู้เรื่องกฎของธรรมชาติ, รู้หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, รู้ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ, แล้วประพฤติกะทำให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์เหล่านั้น; เราก็จะได้รับผลตามที่เราปรารถนา. อย่าว่าแต่จะรักษาความสงบภายในเลย ให้รักษาความสงบทั้งโลก ทั้งจักรวาล ทั้งสากล จักรวาลก็ทำได้ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติ ใน ๔ ประการ^๕.

บทนิยามของ “ธรรม”.

ที่^๕ เมื่อเอาทั้ง ๔ ประการ^๕ มาสรุปเข้าด้วยกัน เป็นความหมาย^๕ ของคำว่า “ธรรม” มันก็ได้ความหมายใหม่ขึ้นมาว่า ธรรมคือการประพฤติกะทำให้ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิวัฒนาการของเขา.

เมื่อถามว่า *ธรรมคืออะไร?* บทนิยามที่ถูกต้องที่สุด ก็คือตอบว่า ธรรมคือการประพฤติกระทำที่ถูกต้องแก่ มนุษย์ ^๕ ทุกชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการของเขา.

มนุษย์มีวิวัฒนาการตั้งแต่แรกคลอดออกมา : เป็น เด็กเป็นหนุ่มสาว เป็นผู้ใหญ่ เป็นคนแก่ มันก็มีวิวัฒนาการ; ก็ต้องมีการประพฤติกระทำให้ถูกต้องทุกชั้นทุกตอน แห่งวิวัฒนาการ. ในทางร่างกายก็ดี ในทางจิตใจก็ดี ส่วน ตัวเองก็ดี ส่วนสังคมก็ดี มันต้องให้ถูกต้องทั้งนั้น จึงจะ เรียกว่ามีธรรม. แม้ที่สุกแต่จะกินข้าว อาบน้ำ ถ่ายอุจจาระ บั๊สสวาระ ถ้าทำได้ดี ถูกต้อง งดงามแล้ว ก็เรียกว่า ประพฤติธรรมทั้งนั้น. นี่ขอให้ยอมรับลงไปถึงขนาดนี้ แม้ เรื่องถ่ายอุจจาระ บั๊สสวาระ ถ้าทำถูกต้องงดงาม ตาม กฎเกณฑ์ ของความจริง ของธรรมชาติแล้ว ก็เรียกว่า ธรรมเหมือนกัน, ประพฤติธรรมด้วยเหมือนกัน, แล้ว มันก็ สูงขึ้นไปจนถึงมีชีวิตอยู่รอด กระทั่ง บรรลุมรรค ผล นิพพาน.

เดี๋ยวนี้ เราจะอยู่กันในโลกนี้อย่างโลก ๆ มันก็มีรูป เรื่องไปตามแบบของโลก ๆ. เราทำผิดทำถูกอะไร มันก็อยู่ที่

ธรรม, เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของธรรม. ทำไปผิดกฎเกณฑ์ของ
ธรรม ก็มีผลอย่างหนึ่ง, ทำไปถูกต้องมันก็มีผลอย่างหนึ่ง.
นี้หมายถึงมนุษย์ในส่วนรวม.

เราอย่าไปแยกเป็นมนุษย์ชาติหนึ่งชาติหนึ่ง ต้องนึกถึง
มนุษย์ส่วนรวมก่อน เพราะมันเป็นทั้งหมดของโลกนี้. ถ้า
มนุษย์ส่วนรวมมีธรรม ปัญหาไม่เกิดอย่างที่กำลังเกิด
อยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งต้องเป็นต้องตายกันมาก ๆ นี้ เพราะการทำ
ผิดต่อกฎของธรรม โดยมนุษย์ที่อยู่กันในโลก.

ถ้ามนุษย์ทั้งโลก รู้จักความจริงข้อนี้ มีสัมมาทิฐิ
— มีความเห็นถูกต้อง ทำความเข้าใจกันได้ มนุษย์ก็เป็น
มนุษย์ที่เต็มตามความหมายของคำว่ามนุษย์ คือมีจิตใจสูงพอ
ที่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร, แล้วมนุษย์ก็จะไม่กระทำแก่กันและ
กันอย่างที่กระทำกันอยู่ในบัดนี้ ซึ่งต้องพูดว่า เป็นวิฤตการณ์
อันถาวรทั่วโลก. ทั่วทั้งโลกมีวิฤตการณ์ คือภาวะที่ไม่
พึงปรารถนา อยู่ทุกๆ ไปในโลกนี้ เพราะมนุษย์ในโลกมัน
ทำผิดต่อกฎเกณฑ์ของพระธรรม หรือจะเรียกว่า พระเจ้า
ก็ได้.

พระธรรม จะเรียกว่า พระเจ้าก็ได้.

พระเจ้า นั่นคือ สิ่ง สิ่งหนึ่ง จะเป็นอะไรก็ตามใจ
 แต่ว่าเป็นสิ่ง สิ่งหนึ่ง ซึ่งสร้างสิ่งทั้งปวง ควบคุมสิ่ง
 ทั้งปวง ทำลายล้างสิ่งทั้งปวง เป็นยุคๆเป็นสมัยไป สิ่ง
 ที่เรียกว่าพระธรรม ก็คืออย่างนั้น. พระธรรมในความ
 หมายถึง ๒ คือกฎของธรรมชาติ ก็สร้างสิ่งทั้งปวง ควบคุม
 สิ่งทั้งปวง ทำลายล้างสิ่งทั้งปวง; สร้างสิ่งทั้งปวง
 วนเวียนกันอยู่อย่างนี้. นี้กฎของธรรมชาติ นั้นแหละ คือ
 พระเจ้า ในหมู่คนที่ไม่มีพระเจ้าอย่างเป็นทางการ; อย่าง
 พุทธบริษัทนี้ ก็มีพระเจ้าคือมีกฎของพระธรรมเป็นพระเจ้า.

เดี๋ยวนี้ไม่มีใครถือพระเจ้า, ไม่ถือทั้งพระธรรม ไม่
 ถือทั้งพระเจ้า, ถือประโยชน์เป็นใหญ่ มันก็ผิดกฎของ
 ธรรมชาติ ตามที่มีอยู่ว่า ความสงบนั้นต้องเป็นอย่างไร.
 ความสงบนั้นต้องเป็นไปโดยกระทำให้ถูกต้องตามกฎ-
 เกณฑ์ของธรรมชาติ ในส่วนที่จะสร้างความสงบ; ฉะนั้น
 เราจึงต้องศึกษาเรื่องนี้นักให้มาก.

เดี๋ยวนี้ คนในโลกไปศึกษาแต่เรื่องวัตถุ เรื่องปาก เรื่องท้อง เรื่องประโยชน์ที่เป็นวัตถุ; ไม่สนใจในเรื่องจิต เรื่องวิญญาณ หรือเรื่องพระธรรม. นั่นก็เป็นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัวจนมืดหน้า ไม่ต้องมองเห็นแก่ผู้อื่น. มันผิดหลักของพระศาสนาทุก ๆ ศาสนาในโลก.

ทุกศาสนาสอนให้เห็นแก่เพื่อนมนุษย์.

ศาสนาที่เป็น ศาสนาโดยแท้จริง แล้ว สอนให้ทำลายความเห็นแก่ตัว, ให้เห็นแก่ผู้อื่น ให้มองผู้อื่น, มีหลักเหมือนกันหมด ในข้อที่ว่าทุกคน ทุกชีวิต เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. ศาสนาพุทธก็สอนอย่างนี้, ศาสนาคริสต์ก็สอนอย่างนี้, ศาสนาอิสลามก็สอนในรูปนี้; ไม่ใช่สอนให้เห็นแก่ตัวคนเป็นคน ๆ กือตัวตน; แต่สอนให้เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ จนถึงกับมีบทบังคับไม่ให้ทำไม่ได้ ก็มีในบางบทของคัมภีร์อิสลาม. นี้ก็แปลว่า ศาสนาต้องการให้ยอมรับข้อที่ชีวิตทุกชีวิต สัตว์ไตร่จรรย์ก็ได้มนุษย์ก็ได้ เป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

เราจะเห็นได้ทันทีว่า ถ้ามนุษย์ทุกคนในโลกถือศาสนาเท่านั้น ปัญหาก็ไม่เกิด ที่จะต้องมาฆ่าฟันกัน ไม่มีที่สิ้นสุด และไม่มีหวังจะสิ้นสุด จนมีปัญหายุ่งไปหมด แล้วก็ไม่ค่อยได้รับผลเป็นความสงบเลย.

ความสงบสุขจักมีได้เมื่อมนุษย์มีธรรม.

อาตมาคิดและเชื่อว่า เมื่อธรรมะหรือศาสนากลับมาสู่มนุษย์อีกเท่านั้นแหละ มันจึงจะมีความสงบสุขหรือสันติภาพได้. เดียวกันก็ต้องต่อสู้กันไปตามแกน ๆ อย่างเสียไม่ได้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้; จะไม่มีสันติสุขหรือสันติภาพจนกว่าพระธรรมหรือพระศาสนาจะกลับมา.

นี่เพื่อจะให้มองเห็นอย่างกว้าง ๆ ทั่วไปทั้งสากลจักรวาลกันเสียทีหนึ่งก่อนว่า ความปรกติสุขคือ สันติภาพนั้น จะมีต่อเมื่อมีพระธรรม, เพื่อให้ได้หลักขึ้นมาสักอย่างหนึ่งว่า สันติสุขหรือสันติภาพนั้น ต้องมีพระธรรมเป็นรากฐาน เป็นพื้นฐาน. แม้แต่จะเป็นมนุษย์สักคนหนึ่งเท่านั้น มันก็ต้องมีธรรมะหรือพระธรรมเป็นรากฐาน เป็น

พื้นฐาน. ถ้าจะมีความเป็นมนุษย์กันทั้งโลกทั้งจักรวาล ก็ยัง
ต้องการธรรมะอันมหาศาลอันใหญ่หลวงนั้นเป็นพื้นฐาน.

เมื่ออยู่นอกวิสัยที่เราจะทำได้ เราก็ทำเท่าที่อยู่ใน
วิสัยที่เราจะทำได้; เช่น เราเป็นคนไทย ก็ทำกันสำหรับ
ประเทศไทยหรือว่าส่วนไหนของประเทศไทย ก็ทำกันใน
ส่วนนั้นของประเทศไทย. ต่างคนต่างรับภาระ จนกระทั่งว่า
แม้ใน คนคนหนึ่งก็ทำตามหน้าที่ของตน เฉพาะคน ๆ ให้
มีความถูกต้องในความเป็นมนุษย์ แล้ว ก็จะมีคามมั่นคง
สำหรับจะทำอะไรให้ถูกต้องต่อไปเป็นส่วนรวม.

ขอให้ถือว่า โลกนี้ประกอบขึ้นด้วยคนแต่ละคน;
เมื่อแต่ละคนมันถูกต้อง ทั้งโลกมันก็ถูกต้อง. เตี่ยวันเราจะ
ให้มีใครทำอะไรตามชอบใจ, ประชาธิปไตยที่เพื่อนกันอย่าง
มันก็ลำบาก อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่. ประเทศแม่แบบ
ประชาธิปไตยมันก็หาความสงบสุขไม่ได้. ไปดูเถอะ ดูตาม
ตำราเรียน ว่าประเทศไหนเป็นแม่แบบประชาธิปไตย หรือว่า
มันเป็นลูกแบบประชาธิปไตย; เอ้า, ประเทศไหนมัน
สงบสุขอยู่ได้ด้วยประชาธิปไตยเพื่อ. ประชาธิปไตยที่
เพื่อนนี้ ไม่มีธรรมะ, มันไม่ประกอบไปด้วยธรรม.

ที่จริงคำว่า *ประชาธิปไตย* มีความหมายเป็นธรรม
 อยู่ในตัว; แต่ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมมันก็ผิด. นี้ที่ว่า
 เพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เสมอหน้า
 กันหมดคนนี่คือหัวใจของประชาธิปไตย. ทำไมไม่ถือหลัก
 อย่างนี้? ทำไมจึงมีเรามีเขา? ทำไมจึงมีเจ้าหน้าที่ชู้ตริค?
 ทำไมจึงมีเจ้าหน้าที่หยาบคาย อ้อ ลือ กับประจําราษฎร?
 ช่วยเขียนคำร้องสักบทหนึ่งก็ไม่ได้ ต้องเอา ๕ บาท ๑๐ บาท;
 อย่างนั้นมันไม่มีความเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบที่ว่า สัตว์
 ทั้งหมดกลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด
 ทั้งสิ้น.

ฉะนั้น ถ้าเราไม่เข้าถึงหัวใจของธรรมะอันนี้
 อากมาเห็นว่า ไม่มีรากฐานอันมั่นคง แห่งความเป็นมนุษย์
 ของแต่ละคน, คือมันเป็นมนุษย์ที่อ่อนแอ, เป็นมนุษย์ที่
 โกลงเคลง ระส่ำระสายไปตามอำนาจบีบคั้นของกิเลส. เมื่อมี
 กิเลสเป็นพื้นฐาน เป็นรากฐาน มันก็ไม่มี ความมั่นคงใน
 ความเป็นมนุษย์. ต่อเมื่อ มีธรรมะเป็นรากฐาน เป็น
 พื้นฐาน มันก็ จะมีความมั่นคงในความเป็นมนุษย์, แล้ว
 เราจะเป็นมนุษย์กันจริงๆ. ธรรมะเข้าไปอยู่; ธรรมะ

เป็นของหนักแน่นยิ่งกว่าก้อนหินที่เรา นั่งทับอยู่เดี๋ยวนี้ เข้าไป
 อยู่ในคน ทำให้คนเป็นคนหนักแน่นตามหลักของธรรมะ
 มีธรรมะ. คนชนิดนี้เท่านั้นที่จะถือหลักว่า ทุกคนเป็น
 เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ค้ำยันกันทั้งหมดทั้งสิ้น; ยินดีที่จะ
 ช่วยเหลือกัน, ช่วยเหลือผู้อื่นจนลืมช่วยเหลือตัวเอง.
 ฉะนั้นปัญหาหมันก็ไม่มี : ปัญหาระหว่างข้าราชการกับประ-
 ชาชนก็ไม่มี, ปัญหาระหว่างประชาชนต่อประชาชนก็ไม่มี,
 ปัญหาในประเทศก็ไม่มี, ปัญหาระหว่างประเทศก็ไม่มี,
 ถ้าว่าคนมีธรรมะ เป็นโลกของมนุษย์ที่ประกอบไปด้วย
 ธรรม.

ฉะนั้นขอให้สนใจที่จะใช้สิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ
 นี้แหละ เป็นเครื่องแก้ปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง,
 สร้างความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง และสมบูรณ์
 ก่อน แล้วปัญหาก็จะหมดสิ้น.

หากมาได้ตั้งใจจะกระทบกระเทียด กระแนะ-
 กระเหน หรือว่าจะตำท้ออะไร; เพียงแต่พูดไปตรง ๆ ว่า
 เราต้องมีธรรมะสร้างความเป็นมนุษย์, ให้มีความเป็นมนุษย์
 ที่ถูกต้อง แล้วปัญหาจะหมดไป.

ทำให้มนุษย์รู้ว่า ทุกชีวิตเป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บ ตาย แล้วจะมีความมั่นคงภายใน.

อาตมาจึงอยากจะกล่าวเลยไปเสียว่า ท่านทั้งหลาย ที่มีหน้าที่ทำความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติที่เป็นภายในนี้ จงช่วยกันอบรมสั่งสอนเพื่อนมนุษย์ของเราทุกคน ; อย่าเรียกเขาว่าราษฎรเลย เรียกเขาว่า เพื่อนมนุษย์ เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันดีกว่า ; ให้เขามีความมั่นคงในภายใน โดยถือหลักที่ว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน. ฉะนั้น เราจึงต้องรักกัน, เราเบียดเบียนกันไม่ได้, เราฆ่าฟันกันไม่ได้, เราจะสงวนชีวิตของผู้อื่น เท่ากับที่สงวนชีวิตของเรา ; แล้วเมื่อเรารักกันแล้ว เราก็พูดกันรู้เรื่อง เราจึงเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมได้.

เมื่อคนส่วนใหญ่เขาไม่ต้องการจะเป็นคอมมิวนิสต์ คนส่วนน้อยที่อยากเป็นคอมมิวนิสต์มันก็ออกไม่ได้ เพราะว่า มันเป็นส่วนน้อย เห็นแก่คนส่วนใหญ่ มันก็เลยไม่ต้องเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างนี้เป็นต้น.

นี่รากฐานของการที่ว่า มีชีวิตอยู่อย่างเป็นเพื่อน
เกิด แก่ เจ็บ ตาย ค้ำยันทั้งหมดทั้งสิ้น นี่แหละจะเป็น
เครื่องช่วยสร้างความมั่นคงภายใน สำหรับมนุษย์; แล้ว
ก็เลยไปกระทั่งถึงสำหรับสัตว์เดรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานได้รับความเมตตาปรานี มันก็จะมี ความมั่นคง มีมากกว่าเดี๋ยวนี้.

เดี๋ยวนี้มีคน อะไรก็แล้วแต่จะเรียกนะ มันเอ
ระเบิดไประเบิดปลาบ้าง ไฟฟ้าช็อตปลาบ้าง ตายไปทั้งอ่าวๆ.
มันไม่เห็นเห็นความที่สัตว์เดรัจฉานเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ
ตาย ของเรา; ผลก็เกิดขึ้น ก็คือไม่มีเพื่อนสัตว์เดรัจฉาน.

ต้นไม้มันก็มีชีวิต ใครไม่รู้ว่าเป็นต้นไม้มีชีวิต ก็ไป
ศึกษาเสียใหม่เถอะ โดยวิทยาศาสตร์หรืออะไรก็ตาม. เดี่ยวนี้
วิทยาศาสตร์ก้าวหน้า จนถึงกับมีพวกวัดความรู้สึกด้วยกระแส
ไฟฟ้า รู้ว่าต้นไม้มันมีความรู้สึกกึกกั่นด้วย; ไม่ใช่แต่มีชีวิต
เฉยๆ ต้นไม้มันมีความรัก มีความกลัว มีความเศร้า มีความ
ทุกข์ อะไรเหมือนกันกับสัตว์. แต่ว่ามันเป็นระดับต่ำและ
น้อย ต้องวัดด้วยเครื่องวัด; เขาพิสูจน์กันจนเป็นที่ยอมรับ
กันแล้ว เป็นวิทยาศาสตร์แขนงนี้ ว่าต้นไม้ก็มีความรู้สึก
ไม่ใช่มีแต่เพียงชีวิตเฉยๆ.

เราก็มองสารต้นไม้ ช่วยกันทำลาย จนต้นไม้
จะหมดไปจากแผ่นดิน; นีมันไม่มีผลกระทบในข้อที่ว่า
เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. อัยว่าแต่จะ
เห็นแก่พระพุทธเจ้า ว่าพระพุทธเจ้าท่านโปรดต้นไม้ เพราะ
ว่าประสูติใต้ต้นไม้, ตรัสรู้ใต้ต้นไม้, นิพพานใต้ต้นไม้, มัน
ก็ไม่เห็น นี่เป็นสัตว์อภัตตัญญู ต้นไม้มันมีอยู่ในโลกสำหรับ
มนุษย์จะมีชีวิตรอดอยู่. ถ้าเอาต้นไม้ออกไปได้ในนาที่
นาที่ถัดมามนุษย์ทุกคนในโลกก็ต้องตายหมดสิ้น เพราะ
ไม่มีเครื่องปรับปรุงอากาศ ไม่มีความชื้นที่ถูกต้อง แล้วก็
ไม่มีอะไรที่จะเป็นอยู่กันได้. นี้ขอให้ขอบคุณว่า ต้นไม้ ใน
โลกนี้ มันก็มีความจำเป็นแก่การที่มนุษย์ จะมีอยู่ในโลก
เราก็มทำลายมันเสีย นี่เป็นสัตว์อภัตตัญญู.

อาตมาเชื่อว่า ท่านทั้งหลายนี้คงจะเคยอ่านหนังสือ
นิทานสุภาชิต สมัยเด็ก ๆ นั้น. เรื่องเนื้อสมันตัวหนึ่ง มัน
วิ่งหนีนายพราน เข้าไปซ่อนตัวอยู่ในพุ่มไม้ ใบคอกพุ่มหนึ่ง;
นายพรานไม่เห็นเขาก็เลยผ่านไป. เจ้าสัตว์สมันตัวนั้นมันเห็น
ว่าปลอดภัยแล้ว มันก็กินใบไม้พุ่มนั้นจนหมด; นายพราน

กลับมาก็ค้นเห็นเนื้อสมันตัวนี้ แล้วก็ยิงตาย สมันหน้าสัตว์
ออกตัณญูไม่เห็นคุณของต้นไม้.

นี่มนุษย์กำลังเป็นสัตว์ออกตัณญูถึงขนาดนี้; มัน
กำลังทำลายต้นไม้ในโลกนี้ ซึ่งเป็นเครื่องพะยุงชีวิตของ
มนุษย์ทุกคนให้อยู่ได้. นี่เราทำอะไรผิดมากไปในเรื่องที่เกี่ยว
กับต้นไม้ เราจึงได้รับความยุ่งยากลำบากทั่วกันไปทั่วโลก

คนโบราณเขาสอนให้เคารพนับถือ กระจกเป็นเทพ
เจ้า เป็นอะไร เป็นรุกขเทวดา เป็นอะไรก็ตาม เพื่ออย่าให้
ชะล่าใจไปทำอันตรายกับต้นไม้เข้า; แล้วมองเห็นความ
จำเป็นที่จะต้องอยู่กันอย่างเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาย; แล้วมันก็
จะเกิดความมั่นคงภายใน, ภายในอะไร ภายในใจ ลึกเข้าไป
อีกจากในใจ เป็นอะไร ภายในดวงวิญญาณ ซึ่งมีอยู่ในใจ,
ขอให้ความมั่นคงถึงขนาดที่เป็นดวงวิญญาณ แล้วเราก็จะมี
ความมั่นคงสำหรับความเป็นมนุษย์.

นี่คือ ธรรมะ ที่จะสร้างความมั่นคงภายในสุด;
แล้วมันก็จะควบคุมความมั่นคงภายนอก. มนุษย์ทุกคนก็จะ
พุดจากไม่รู้เรื่อง, แล้วก็ไม่ต้องไปเสียเวลาทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ.

เพื่อนมนุษย์ไม่มีความมั่นคงเพราะบุชชอบายมุข.

เดี๋ยวนี้เพื่อนมนุษย์ของเรา โดยเฉพาะเพื่อนมนุษย์
 ทั่วๆไปที่เราชอบเรียกเขาว่าราษฎรนั้นแหละ ยังไม่มีความ
 มั่นคงภายใน, ไม่มีความมั่นคงแห่งความเป็นมนุษย์ ใน
 ความเป็นมนุษย์ของเขา. ประชาชนของเรายังขาด
 ความมั่นคงในดวงจิตดวงวิญญาณ ของเขาเองอย่างนี้;
 เราต้องช่วยกันสั่งสอน อบรมเขา ให้มีความมั่นคง.

ที่เห็นอยู่ง่ายๆ ประชาชนเพื่อนของเรา ไม่มี
 ความมั่นคง ในส่วนความถูกต้อง ก็ว่าเขาบุชชอบายมุข.
 ประชาชนของเรายังไม่มี ความมั่นคงแห่งจิตใจ พลัดตกไป
 สู่อำนาจของพญามาร. เขาไปบุชชอบายมุข คือดื่มน้ำเมา
 เที่ยวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็น
 มิตร เกียจคร้านทำงาน; ๖ ประการนี้ พระพุทธเจ้า
 ท่านตรัสไว้ว่า เป็นอบายมุข คือเป็น ปากทางแห่งอบาย.

คำว่าอบาย แปลว่า ความเสื่อม ความทรุด; มัน
 เป็นปากทางแห่งความเสื่อม ความทรุด แล้วมันจะมีความ
 มั่นคงได้อย่างไร? มันก็มีแต่เสื่อมๆ ทรุดๆ ทรุดๆ. มันก็

ไม่มีความมั่นคง. ๖ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น
 อบายมุข เป็นปากทางแห่งความเสื่อมทรุด; เพื่อน
 ราษฎรของเราก็นับว่าอบายมุข.

คิมนำเมา คือของเมาทุกอย่าง ไม่ใช่เฉพาะเหล้า,
 มันต้องทุกอย่าง กระทั่งบุหรี่ยังต้องถือว่าเป็นของเมา.
 เขาบูชาของเมา พอได้กินของเมาเข้าแล้วก็คร่ำใจ, มีความ
 สุขตามแบบของมิฉนาทิจูฎิ, มันก็เลยมีความเสื่อมทรุด.

เที่ยวกลางคืน คือบังคับตัวเองไว้ไม่ได้ใน
 ความรู้สึก, เพื่อความเพลิดเพลินมันก็เที่ยวกลางคืน. อย่าง
 ที่ตลาดมีเพลงนี้ไปกันจนบ้านเงียบ; กุญแจอยู่บ้าน, กุญแจ
 ฝ้าบ้าน. พอบอกว่ามาฟังเทศน์ที่วัด ไม่มีใครอยู่บ้าน,
 เขาต้องอยู่บ้าน. เขามาฟังเทศน์ที่วัดไม่ได้ แต่ถ้าจะไปฟัง
 เพลง ไปที่ตลาดแล้ว กุญแจอยู่บ้าน แล้วก็ไม่มีคนอยู่บ้าน.
 เที่ยวกลางคืนของเขามีอิทธิพลมากถึงอย่างนี้; ฉะนั้นเขาก็
 ไม่มีความมั่นคง ในทางเศรษฐกิจก็ดี ทางจิตใจก็ดี ทาง
 อะไรก็ดี; แม้แต่สุขภาพอนามัยก็ไม่มีความมั่นคง จนกว่า
 เขาจะหยุดเที่ยวทรมานกายในเวลาค่ำคืนอย่างนี้เสีย.

การเล่นเกม ซึ่งทำจิตใจให้ตกต่ำ เป็นทาสของ
 กิเลส; คุณหนึ่ง คุณละคร คุณะไรต่างๆ ซึ่งสมัยนี้เป็นเรื่องทำ
 จิตใจให้ตกต่ำทั้งนั้นเพราะเป็นการกระทำเพื่อการค้า เพื่อ
 จะล้างเงินในกระเป๋าของคนยากจนเอามาเป็นความร่ำรวยของ
 เขา, ผู้ที่ทำหนังทำละคร ทำอะไรก็ตาม. นี่เราดูการเล่น
 มันทักเสียความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ ในทางจิตใจ
 ในทางสุขภาพอนามัย. ที่เสียมากที่สุดก็คือ เสียสัมมาทิฐิ,
 สูญเสียความรู้ ความเข้าใจอันถูกต้อง, สูญเสียศรัทธาใน
 พระศาสนา, ไม่มีความมั่นคงเลย.

ที่นี้ก็เล่นการพนัน นี่มันเกือบจะไม่ต้องอธิบาย
 เพราะมีการพนันใหญ่ ตั้งแต่ลอตเตอรี่อะไรลงมาเรื่อย ๆ
 จนถึงการพนันเล็กๆ น้อยๆ คู่ม้าตู้แมวอะไรที่ตำรวจกำลังจะ
 ห้ามนี้ มันล้วนแต่จะทำจิต ทำวิญญาณ ให้สูญเสียความ
 มั่นคง มีแต่เอนเอียงโง่งงนงนวล กลอนแคลนไปตามอำนาจ
 ของกิเลส คนของเราไม่มีความมั่นคงทางจิตใจ เพราะเล่น
 การพนัน.

คบคนชั่วเป็นมิตร นี่ก็คือสุขหวั่นกันอยู่แต่ในพวก
 ที่ไม่มีความมั่นคงทางจิตใจก็ได้มีจำนวนมากขึ้น อันธพาล

เพิ่มจำนวนมากขึ้น. นำหัวที่ว่าอันตรายเพิ่มจำนวน
 มากขึ้น ทั้งที่ว่าบ้านเมืองของเราพัฒนามากขึ้น. บ้านเมือง
 หรือว่า โลกทั้งโลกนี้พัฒนามากขึ้น : ถนนหนทาง ไฟฟ้า
 ประปา อะไรต่างๆ ก็พัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถนน
 ที่เป็นการพัฒนาที่สำคัญ แล้วมันก็นำประหลาดที่ว่า
 ยิ่งพัฒนายิ่งมีอันตรายมากขึ้น. อันตรายที่เคยมีอยู่นั้นเพิ่ม
 มากขึ้นเมื่อบ้านเมืองมีการพัฒนา. อันตรายที่ทำร้ายผู้อื่นก็
 ยังมีมากขึ้น, อันตรายที่เป็นอันตรายทำร้ายผู้อื่นก็มีมากขึ้น,
 อันตรายที่ทำร้ายตัวเองก็มากขึ้น คือคนเป็นโรคประสาท
 และโรคจิตมากขึ้น. ต้องเป็นคนโง่ เป็นคนอันตรายในส่วน
 ตัวเท่านั้นแหละจึงจะเป็นโรคประสาท หรือโรคจิตมากขึ้น.

นี่เรียกว่าอันตรายมากขึ้น, อันตรายส่วนตัว.
 มันน่าเศร้าที่ว่า ยังมีความเจริญ ทำไมมันยังมีอันตราย
 มากขึ้น ? เพราะว่ามันขาดความมั่นคงของพระธรรม
 ที่จะทำให้เขาคำรงอยู่ในภาวะที่ถูกต้องของพระธรรม คือ
 ความมั่นคง.

นี่ข้อสุดท้ายข้อที่ ๖ ว่า เกียรติร้ายทำการงาน.
 ทุกคน เกียรติร้ายทำการงานเป็นนิสัย. อากมาพูดตรงๆ

อย่างนี้ ว่า “ทุกคนเกียจคร้านทำการงานเป็นนิสัย”. อย่าง
คนที่ได้รับเงินเดือนนี้ ถ้าไม่เอาเงินเดือนมาให้ก็ไม่ทำงาน
คอก นี่มันเกียจคร้านทำการงาน อยู่โดยนิสัย; แล้วทั้งที่
ได้รับเงินเดือน มันก็ยังทำงานคดโกงเวลา ทั้งที่ได้รับ
เงินเดือน; เพราะมันขี้เกียจทำงาน, มันมีความขี้เกียจ
ทำงานเป็นพื้นฐาน. ถึงแม้ว่าทุกๆ ไปมันก็ต้องทำงาน
เพราะมันไม่มี อะไรจะกิน; ความหิวบังคับให้ทำงาน;
ไม่ใช่ว่ามีนิสัยอันบริสุทธิ์ที่จะทำงาน.

นี่คนไม่มีธรรมะ มันไม่มีธรรมะในความหมาย
ที่ ๓ ว่า หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ที่มนุษย์จะต้องทำนั้น
มันไม่มี. คนเหล่านั้นไม่อยากทำงาน แต่ไม่มีอะไรจะกิน
ก็จำต้องฝืนใจไปทำงาน โดยเนื้อแท้ไม่ใช่ขยันทำงาน. นี่
เรื่องคนทั่วไปที่ไม่มีเงินเดือน; คนที่มีเงินเดือนก็ทำงาน
เท่าที่จำเป็น, อยากจะหลบเลี่ยงเวลาของงานอยู่เสมอ เพราะ
ว่าขี้เกียจทำงาน.

๒๕๖ ๔ ความถูกต้อง.

ที่นี้มาพูดถึง ธรรมะในความหมายที่ ๓ ว่า หน้าที่
ของสิ่งที่มีชีวิต ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ นั่นคือธรรมะ.

ถ้าใครทำหน้าที่นี้โดยสำนักในหน้าที่อื่นนี้ ก็เรียกว่าประพฤติ
ธรรมะ; ไม่ใช่ทำเพื่อเอาเงินเดือน, ไม่ใช่ทำเพื่อสักว่า
เห็นแก่ชีวิตจะรอด, แต่เห็นแก่ความถูกต้อง.

คนสมัยนี้ เมื่อพูดถึงความถูกต้อง เขาหัวเราะ
เขาสบ่า. อากตามักถูกสบ่า ถูกเขาหัวเราะ ว่าทำอะไร
เห็นแก่ธรรมะ, ทำอะไรเห็นแก่ความถูกต้อง เขาว่าพัน
สมัยแล้ว ก็ตามใจ. ตามหลักเกณฑ์อันแท้จริงของ
พระศาสนา เราต้องทำอะไรนี้ ทำเพื่อความถูกต้อง,
ไม่ใช่ทำเพื่อปากเพื่อท้อง; หรือทำอะไรทำนองนั้น เพื่อ
ความถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของเรา เราจึงต้องทำหน้าที่
ของมนุษย์.

อย่างพระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันต์ก็ดี ทำงานมาก
ไม่ได้ทำงานเพื่อเอาค่าจ้าง, หรือไม่ได้ทำงานเพราะว่าไม่มี
อะไรจะฉ้อ; แต่ทำเพราะเป็นหน้าที่ของมนุษย์, เป็น
มนุษย์ชั้นไหน ต้องทำหน้าที่ของมนุษย์ในชั้นนั้น :
เป็นมนุษย์ในชั้นพระพุทธเจ้า ก็ต้องทำงานในหน้าที่ของ
มนุษย์ชั้นพระพุทธเจ้า, และมนุษย์ทุก ๆ ชั้นก็ต้องทำงานให้
ถูกต้องตามชั้นของตน; แล้วก็ได้ชื่อว่า ประพฤติธรรม,

แล้วก็พอใจในการกระทำของตน ชอบใจตัวเอง เคารพตัวเอง
นับถือตัวเอง ยกมือไหว้ตัวเองได้. เวลานั้นเป็นเวลาที่มี
ความสุขที่สุด คือเวลาที่ยกมือไหว้ตัวเองได้ ว่าได้ทำสิ่งที่
ควรทำสำเร็จแล้ว. เราไม่ได้ทำเพื่อเงินเดือน, เราไม่ได้
ทำเพื่อประโยชน์ให้ใครรักใครชอบ หรือว่าจะอะไรเป็นการ
แลกเปลี่ยน, แต่ทำในฐานะที่เป็นการประพฤติธรรม.

ขอได้โปรดจจำประโยชน์ ๆ ไว้สักประโยชน์หนึ่งว่า
การงานคือการประพฤติธรรม. ขอให้ทำงานในฐานะ
เป็นการประพฤติธรรม; ไม่ใช่ทำงานเอาเงินเดือน หรือ
อะไร. ขอให้ทำการงานในฐานะที่การงานนั้นเป็นการ
ประพฤติธรรม ในความหมายของคำว่าธรรมคำที่ ๓ ว่า
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องทำ; เรา
ทำแล้วเราก็ได้ประพฤติธรรม ได้มีความเป็นมนุษย์ เราก็
ยกมือไหว้ตัวเองได้.

ฉะนั้น ความสุขอันแท้จริงอยู่ที่ยกมือไหว้ตัวเอง
ได้; ไม่ใช่ว่าได้เงินมามาก ๆ แล้วไปสนุกสนานสำราญ
เอร็ดอร่อยทางเนื้อหนัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วก็เรียก
กันว่า ความสุข. นั่นมันเป็นความสุขที่ ก สะกค เป็น

ความสุขของคนโง่ เพราะว่าเป็นความสุก ก สะกต; แปลว่า
เผาให้สุก จีให้สุก บิงให้สุก หัวใจร้อนเหมือนกับไฟเผา
ด้วยอำนาจของกามารมณ์. แต่ถ้าเรารู้สึกเป็นสุข เพราะได้
ทำหน้าที่ที่เป็นธรรม ยินดีในตัวเอง ใจตัวเองได้ น้ำมัน
เป็นสุขแท้จริง ข สะกต, เป็นสุขอย่างพระนิพพาน มัน
เย็นแสนที่จะเย็น มันคนละอย่าง อย่างนี้.

โลกจะมั่นคง เพราะบุคคลประพฤติธรรม.

ถ้าจะมีความมั่นคงในจิตใจแล้ว ต้องถือความสุข
อย่างนี้; อย่าไปถือความสุขจากกิเลสเลย มันจะรวนเร
ระส่ำระสาย วุ่นวายไปหมด หากความมั่นคงแห่งดวงวิญญาณ
ไม่ได้. แต่ถ้าเราจะเอาความสุขที่แท้จริง เกิดมาจากการ
ประพฤติธรรมเป็นหลัก แล้วก็มีความมั่นคงแห่งดวงจิตดวง
วิญญาณ, รักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ได้ทุกอย่างทุกประการ
เรียกว่ามีความมั่นคงพื้นฐานอย่างแท้จริง เมื่อทั้งกายและ
จิตมีความมั่นคงแล้ว ทุกอย่างที่จะกระทำก็จะมี ความ
มั่นคง : บ้านเมืองก็จะมี ความมั่นคง, ประเทศชาติก็จะมี
ความมั่นคง, โลกทั้งโลกก็จะมี ความมั่นคง, เพราะบุคคล
ประพฤติธรรม.

เราช่วยกันสร้างความมั่นคง ในทุกวิถีทาง ;
โดยเฉพาะ ในทางเศรษฐกิจ เราก็บอกเพื่อนประชาชนของ
เราว่า เลิกอบายมุขเสียเถิด : *ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน
ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำ
การงาน* นั้น เลิกเสียเถิด ; แล้วเราจะมีสถานะอันมั่นคง
หาความสุขจากการได้ทำความดี ประพฤติธรรม นี้ก็พอใจแล้ว
ไม่ต้องไปดูหนัง ดูละครที่ไหน แล้วเรารู้จักความมั่นคงใน
ทางเศรษฐกิจให้ยิ่งขึ้นไป ก็คือว่า เราอย่าบูชาส่วนเกิน.

ไม่บูชาส่วนเกินแล้วจะมีความมั่นคงพอ.

เดี๋ยวนี้ เศรษฐกิจล้มละลาย ก็เพราะว่าคน
ทั้งหลายบูชาส่วนเกิน ; อะไรเกินก็ไปคิดดูเอง : กินเกิน
นุ่งห่มเกิน เป็นอยู่เกิน ; แม้แต่รักษาเยียวยาโรครภัยไข้เจ็บ
ก็เรื่องของการเกิน. เมื่อมีการเกินอย่างนี้ มันก็มีความ
ผิดพลาดที่ในภายใน ก็คือกิเลสเกิด ; กิเลสเกิดเพราะเรา
ไปเอาส่วนเกิน. ถ้าเราไม่เอาส่วนเกิน เรามีความถูกต้อง
แล้วเศรษฐกิจก็จะดี.

เดี๋ยวนี้คิดๆดูเถิดว่า เหล้ามันเป็นเรื่องเกินไหม ? ถ้าเกินก็หยุดเสีย. บุหรี่มันเกินไหม ? ถ้าเกินก็หยุดเสีย. เพียงแต่หยุดเหล้ากับบุหรี่ เท่านั้นแหละ ข้าราชการชั้นผู้น้อยก็จะเริ่มมีเงินเดือนพอใช้ขึ้นมา.

ที่ว่าเงินเดือนไม่พอใช้นั้น หยุดส่วนเกินสองอย่างนี้เท่านั้น, หยุดอย่างอื่นได้ด้วยก็ดี. หยุดอย่างแรกก็คือ หยุดกินเหล้าเสีย, หยุดอย่างที ๒ ก็คือ หยุดสูบบุหรี่เสีย, เศรษฐกิจในครอบครัวก็จะเริ่มกระเตื้องขึ้น ก็พอใช้ขึ้นมา. เดี่ยวนี้ยังกินเหล้าให้มาก, ยังสูบบุหรี่ให้แปลก, แล้วยังกินอาหารที่พิเศษเอร็ดอร่อย นอกเวลา จะนอนอยู่แล้วยังต้องกิน, นี่มันเกินอย่างนี้.

เครื่องแต่งตัวก็เหมือนกัน ไม่จำเป็นจะต้องให้มันแพง ให้มันมาก ให้มันเปลืองนั้นก็ไม่มีที่สิ้นสุด.

เครื่องใช้ไม้สอยในบ้านในเรือนที่ไม่ต้องมีก็มี, ตู้เย็นไม่ต้องมี ก็จะมี, ทีวีไม่ต้องมี ก็จะมี, มีบ้านราคาหมื่นบาทไม่พอ จะไปกู้ ไปหา ไปยืมธนาคารมา; มีบ้านราคาแสน, มีบ้านราคาแสนแล้วก็ไม่พอ; มันจะมีบ้านราคาหลายแสน

ราคาล้าน. เดี๋ยวนี้บางคนมีบ้านราคาตั้งหลายล้านมันบ้า
หรือไม่บ้า; ลองคิดดูว่ามันเกินหรือไม่เกิน. รดยนต์
กันเดียวไม่พอ ต้องเพิ่มเป็นสองกัน สามกัน; บางคน
คุยว่า เขามี ๒๕ กันครอบครวนั้น น้ำมันหรือไม้บ้า ลอง
กิกคดู.

เราระวังเรื่อง การกิน อย่าให้มีเกิน เวลา หรือ
เกินลักษณะหรือเกินอะไร อย่าไปกินมัน; ถือคือลอบุส
หลังจากเที่ยงแล้วก็ไม่ต้องกิน อย่างนี้ก็งยติ. ส่วนที่มันเกิน
แบบเหล้าบูหรืมันก็เห็นว่า เหลือที่จะเกินแล้ว ก็ไม่ต้อง
เอา; แล้วของที่ทำให้กินเกินนั้นแหละ ระวัง. ของแต่งรส
ของปรุงรส ชูรส น้ำจิ้มด้วยเล็กๆ บนโต๊ะอาหารที่มาก่อน
นั้นแหละ ระวัง; น้ำมันเป็นเสียร้าย ที่ทำให้มันกินเกิน
ทำให้กินจนตะกละ. ถ้าไม่มีน้ำจิ้มจะไม่กินมากอย่างนั้น,
กินอ้อมแล้ว ถ้ามีน้ำจิ้มดี ๆ มันยังกินได้อีกหลายคำ. ฉะนั้น
ระวังน้ำจิ้มด้วยเล็กๆ ที่มันจะนำไปสู่ส่วนเกิน. เดี่ยวนี้เราไม่
กลัวเรายังให้เขาหามาให้มาก ๆ แปลก ๆ ออกไปอีก มันก็มีการ
กินที่เกิน.

อย่าให้มีเกิน ในเรื่องกิน, อย่าให้มีเกินในเรื่อง
เครื่องนุ่งห่ม, อย่าให้มีเกินในเรื่องบ้านเรือนที่อยู่อาศัย,
เครื่องใช้ไม่สอย เศรษฐกิจ มันก็จะมั่นคง.

เรามัวแต่ใส่เสื้อฮาวายเป็นผีเสื้ออยู่อย่างนี้ เราสู้
คอมมิวนิสต์ที่ใส่เสื้อสีเทาหนาๆ อย่างเดียวไม่ได้แน่. อาตมา
รู้สึกอยู่เสมอที่เขาเอาหนังมาฉายให้ดู ในเมืองจีนเขาใส่กัน
แต่เสื้อสีเทาหนาๆ; เรามัวแต่ใส่เสื้อที่พิมพ์ดอกพิมพ์ดวง
เหมือนกับผีเสื้อที่มันบินไปบินมาหึ่ง มันสู้กันไม่ได้แน่, มัน
ไม่มีความมั่นคงในชั้นรากฐาน อย่างนี้เสียแล้ว.

ฉะนั้นเราอย่ากินให้มันเกิน ใช้คำว่ากิน คำเดียว
พอในการบริโภคอย่าให้มันเกิน ช่วยบอกเพื่อนมนุษย์กันว่า
อย่ากินคืออยู่ดีเลย มันจะบ้า; กินแต่พอดี อยู่แต่พอดี,
กินแต่พอดี อยู่แต่พอดี นี้มีความมั่นคง. กินแต่พอดี อยู่
แต่พอดี นี้มันคนละอย่างนะ; ที่ว่ากินคืออยู่ดีซึ่งไม่มีขอบ
เขตนั้นมันบ้านะ, แล้วมันทำลายความมั่นคงนะ. ถ้าไป
ภาวนาแต่เรื่องกินคืออยู่ดีแล้วไม่มีความมั่นคงแน่ มันกินด้วย
ความตะกละ.

พระพุทธเจ้าท่านสอนชัดเจนไปว่า มตฺตณฺญา จ ภคฺตสฺสมี - รั้ประมาณในการบริโภค. ให้กินอยู่แต่พอดี, เกินไม่ได้, แล้วก็ไม่มีการบริโภคเกิน.

เรื่องกินก็ดี เรื่องนุ่งห่มก็ดี เรื่องที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย ยานพาหนะ อะไรก็ตาม ไม่มีเกิน; ส่วนบริโภคนั้นอย่าให้มีเกิน; แต่ส่วนทานั้นไม่ห้าม คือส่วนผลิตนั้นไม่ห้าม ขอให้ผลิตให้เกิน พอผลิตเกิน ใ้ผลมากมาย ให้กินอยู่ใช้เองแต่พอดี. เหลือนั้นเอาไปไหน? เอาไปช่วยเพื่อนมนุษย์ เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย. ประหยั้ไว้ อย่ากินให้มันเกินกว่าที่จำเป็น แล้วมันก็เหลือ แล้วก็เอาไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยแท้จริง ให้เป็นอยู่กันอย่างผาสุก. นี้เป็นยอดบุญยอดกุศล.

ฉะนั้นผลิตใ้ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเกินแต่อย่าให้เกินสติปัญญาเดี๋ยวมันจะล้มีละลาย เพราะมันทำไม่เป็น. ผลิตใ้ได้ไม่จำกัดไม่ต้องกลัวว่าจะเกิน; แต่ก็เท่าที่สติปัญญาอำนวย, แล้วก็ใ้ผลมากมาย. ใ้ผลมากมายก็อย่ากินเกินอย่าใ้เกิน อย่าบริโภคเกิน จะใ้เหลือ; เหลือแล้วเอาไปช่วยเหลือผู้อื่น.

นี่คือการทำตามคำสั่งสอนของพระศาสดาของศาสนาทุกศาสนา แล้วเราก็ไม่มีความเคียดแค้น. เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายก็ไม่มีความเคียดแค้น เราอยู่อย่างเพื่อนเกิดแก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดยังสน.

เมื่อเราไม่กินเกิน ใช้เกิน เที้ยวเกิน เราก็มีสุขภาพอนามัยดีขึ้น. นึกไปเที่ยวเตร่หาความสำราญทางเนื้อหนัง ตั้งแต่กลางวันจนกลางคืน จนตึกจตุกันไม่ได้กลับบ้าน ก็ไม่มีสุขภาพอนามัย, ไม่มีเวลาที่จะอบรมลูกหลานด้วยตนเอง. ลูกหลานเป็นลิงทะเลโมนไปหมดแล้วก็ไม่รู้ตัว; เพราะพ่อแม่มันออกไปเที่ยวหาส่วนเกิน, ถ้าคืนตึกจตุกันไม่ได้ อยู่กับลูกกับหลานเสียเลย.

ลองอย่าหวังเรื่องส่วนเกินซี พยายามไม่ต้องไปหัวหินก็ไม่ต้องไป, ตรงไหนก็ไม่ต้องไป, วันอาทิตย์วันเสาร์ก็ไม่ต้องไปไหน มันก็อยู่กับลูกกับหลาน; ลูกหลานก็จะ เป็นมนุษย์ที่ดี ที่ถูกต้อง. เต็มวันฝากลูกหลานให้อยู่กับคนให้ช่วยสั่งสอน มันเป็นเรื่องผิดไปหมดแล้ว, ไม่มีความมันคงอะไรในครอบครัว.

นี้อาตมาจึงขอร้องสั้น ๆ ว่า ขอให้ท่านทั้งหลาย
นึกถึงความมั่นคงในภายในจิต ในภายในดวงวิญญาณ
เป็นชั้นรากฐานของความมั่นคงทั้งหลาย โดยอาศัยหลัก
พระศาสนา เป็นกฎเกณฑ์คือธรรมะครบถ้วนทั้ง ๔ ความ
หมาย สรุปเป็นความหมายเดียวว่า ธรรมนั้นคือการ
ประพฤติกระทำที่ถูกต้องแก่มนุษย์ ทุกชั้น ทุกตอน.
แห่งวิวัฒนาการของเขา. แล้วก็ไม่มีส่วนขาด ไม่มีส่วน
เกิน มีแต่ส่วนพอดี. เขาผลิตประโยชน์ได้มาก ไม่ใช่เป็น
ส่วนเกิน, แล้วก็มีเหลือมากสำหรับไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
ด้วยกัน, ก็เป็นอันว่าไม่มีใครที่จะมีความทุกข์อยู่ในโลกนี้.

นี่ก็คือ ความมั่นคงของมนุษย์, เป็นความมั่นคง
ทุกระดับ : ทางร่างกายก็มั่นคง, ทางจิตรูปร่างกายนี้ก็มั่นคง;
ทางจิต ระบบจิต ระบบประสาท นี้ก็มั่นคง, และทาง
วิญญาณ คือทางสติปัญญา ความคิดความเห็นก็มั่นคงก็เป็น
ความมั่นคงที่สมบูรณ์ทุก ๆ ชั้นตอน. — เราก็เป็นมนุษย์
ที่มีจิตใจสูง ก็อยู่เหนือปัญหาต่างๆ ที่กำลังทำความยุ่งยาก
ให้แก่มนุษย์นั่นเอง เป็นมนุษย์กันให้ถูกต้อง อย่างเดียว
เท่านั้น ปัญหา ก็จะหมดไป, ก็มีความมั่นคงแก่ความเป็น

มนุษย์นั้น อย่างน่าพอใจ อย่างน่าชื่นอกชื่นใจว่า ไม่เสียที่
ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา.

อาตมามีข้อที่จะพูดเรื่องความมั่นคงในภายใน แล้ว
ก็มากไปถึงในจิตใจ มากไปถึงความมั่นคงแห่งความเป็น
มนุษย์อย่างนี้. ขอให้ท่านทั้งหลายได้นำไปพิจารณาพิจารณา
ใช้ให้เป็นประโยชน์ตามสมควร.

ในที่สุดนี้ อาตมาขออวยพรแก่ท่านทั้งหลายทุกคน.
ที่ได้เสียสละพยายามอย่างยิ่ง เพื่อจะทำหน้าที่ของตน ให้ดี
ที่สุด สมตามที่เพื่อนมนุษย์เขาหวังกัน. ขอให้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จอันนั้นและมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานนั้น ๆ และ
มีความสุขอยู่ทุกทีพาราตริกาลเทอญ.

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	คู่มือมนุษย์	๖	๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๒.	ศิลป์แห่งการดู ด้วยญาณุตสัมมปัญญา	๑	๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๓
๓.	ศิลป์แห่งการมีพระพุทธรเจ้า อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๑๗.	คำของครู	๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑
๕.	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๓	๑๙.	ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑
๖.	พูดกับเงร	๑	๒๐.	การเก็บความโกรธใส่ถังฉาง	๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑	๒๑.	การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑
๘.	เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๒๒.	อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๑
๙.	ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑	๒๓.	ปัญญุกิริยาวัตถุ	๑
๑๐.	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๒๔.	พ่อแม่สมบูรณแบบ	๑
๑๑.	ปรมัตถธรรมค่ากลอน	๑	๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒
๑๒.	นิพพานที่นี้และเดี๋ยวนี้	๒	๒๖.	ธรรมคติและธรรมกิตา	๑
๑๓.	ธรรมพระบีใหม่	๒	๒๗.	ความมั่นคงภายใน	๑
๑๔.	ตถตาช่วยได้	๑	๒๘.	โลกพระศรีอารีย์ อยู่แค่ปลายจมูก	๑
			๒๙.	การทำงานเพื่องาน	๑

มีโดยไม่ต้องเป็นของกู

ถ้าจะอยู่ ในโลกนี้ อย่างมีสุข
อย่าประยุกต์ สิ่งทอง เบ็นของฉั้น
มันจะสม เผากระบาล ทำนท้งวัน
ต้องปล่อยมัน เป็นของมัน อย่าผันมา
เป็นของกู ในอำนาจ แห่งตัวกู
มันจะดู วนวาย คล้ายคนบ้า
อย่างน้อยก็ เป็นนกเขา เข้าตำรา
มันดีกว่า “กู-ของ-กู” อยู่ร่าไป
จะหามา มีไว้ ใช้หรือกิน
ตามระบิล อย่างอิมหน้า ก็ทำได้
โดยไม่ต้อง มันหมาย ให้อะไรๆ
ผูกยึดไว้ ว่า “ตัวกู” หรือ “ของกู”.

พ. อินทวิบูล